

An aerial photograph of a large fleet of Austro-Hungarian naval ships, including several battlecruisers and destroyers, sailing in formation on the dark blue waters of the Adriatic Sea. The ships are viewed from a high angle, showing their hulls, masts, and gun turrets. In the upper right, a dark, rocky coastline is visible. The overall scene depicts a significant naval force during the early 20th century.

Haditengerészetünk a világháborúban

a Monarchia hajóhada
1914-1918 között

*Dr. Balogh Tamás
TIT Hajózástörténeti, Modellező
és Hagyományőrző Egyesület*

A flotta és az első világháború

Típus	Hadrendben, 1914. aug.	Háborús kiegészítés	1914/18-as veszteség	Összesen
Dreadnoughtok	3	1	2	4/2
Semi-dreadnoughtok	3	-	-	3/3
Csatacirkálók	-	-	-	-/-
Pre-dreadnought csatahajók	6	-	-	6/6
Partvédő csatahajók	5	-	1	5/4
Páncélos cirkálók	3	-	-	3/3
Védett cirkálók	2	-	1	2/1
Kis- és könnyűcirkálók	7	3	1	10/9
Repülő-, vízirepülőgép-anyahajók	-	-	-	-/-
Rombolók és torpedóhajók	28	5	4	33/29
Torpedónaszádok	81	19	1	100/99
Tengeralattjárók	6	21	8	27/19
Egyéb (ellátó- és szerhajók, jachtok, hulkok)	24	-	-	24/24
ÖSSZESEN:	168	49	18	217/175

Év	Hajóveszteség (mind az Adrián, a Kelet-Ázsiában elsüllyedt 'Kaiserin Elisabeth' kivételével)	Összesen:
1914	A 'Kaiserin Elisabeth' védett cirkáló, a 'Zenta' kiscirkáló és a 'Flamingo' torpedónaszád	3
1915	Az 'U12' és az 'U3' tengeralattjárók, valamint a 'Lika', és a 'Triglav' rombolók	4
1916	Az 'U6' és az 'U16' tengeralattjárók	2
1917	Az 'U30' tengeralattjáró, a 'Wildfang' romboló és a 'Wien' partvédő csatahajó	3
1918	Az 'U23', 'U20' és 'U10' tengeralattjárók, a 'Streiter' romboló, valamint a 'Szent István' és a 'Viribus Unitis' dreadnoughtok	6

A hajóállomány

K.U.K. KRIEGSMARINE

Csatahajók

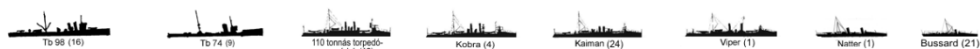
Cirkálók

Rombolók és torpedóhajók

Torpedónaszádok

Gyorsnaszádok

Tengeralattjárók

Aknarakók

Segédhajók

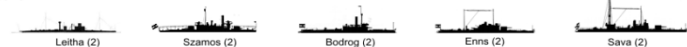

Jachtok

K.u.K. Donauflotte

Monitorok

Őrnaszádok

Felfegyverzett gőzösök

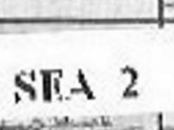
A flotta harcértéke

- **1895-1903** között Hosszú stagnálás után a osztrák-magyar haditengerészet költségvetése először a duplájára (25 millióról 50 millió koronára), majd **1903-1913** között a négyszeresére (50-ról 210 millióra) emelkedett. A védelmi költségvetés arányai is megváltoztak: a haditengerészet részaránya a teljes hadügyi költségvetésből a századforduló előtt 7-7,5 %, 1913-ban viszont már 25 % volt! A többi tengeri hatalom haditengerészeti költségvetése ugyanekkor csak a másfél-kétszeresére nőtt (mivel eleve jóval magasabb szintről indult).
- **1890** előtt a flottát mesterségesen alacsony szinten tartották a gazdaság teherbíró képességéhez képest és alapvetően a Monarchia mindkét fele flottaellenes volt, ám ekkor Ausztriában, a feltörekvő új politikai erők, illetve az egyre markánsabb ipari érdekeltség megjelenésével mindez megváltozott. Közel egy évtizedes alkufolyamat eredményeként, az ipari megrendelések megosztásáról kötött megegyezéssel 1904-ben Magyarországot is sikerült a flottafejlesztés ügyének megnyerni. Ettől kezdve a flotta intenzív fejlesztésének - elsősorban az anyagi érdekeltségen alapuló - bázisa biztosítva volt. A haditengerészetért rajongó Ferenc Ferdinánd pedig mindig kész volt biztosítani az udvar támogatását.
- **1904** után az Adrián is haditengerészeti verseny bontakozott ki Olaszország és a Monarchia között. A Monarchiához hasonló gazdasági potenciállal rendelkező Olaszország haditengerészeti költségvetése 1904-ben például még közel háromszorosa volt az osztrák-magyaroknak, míg 1913-ban már alig az 1,3-szerese.
- **1905**-ben az angol DREADNOUGHT az összes korábban épült csatahajót elavulttá tette. Ezzel a korábbi olasz fölény megszűnt, s az épp ekkor felgyorsító Monarchia csaknem egyenlő esélyekkel indulhatott a flottaversenyben. Ráadásul Olaszországban 1903-1909 között szünetelt az új csatahajók építése, a Monarchiát így lépéselőnybe került. Az 1907-ben felépült új osztrák-magyar csatahajók pedig hatalmas minőségi ugrást hoztak: ezek voltak a Monarchia első olyan csatahajói, melyek miatt nemzetközi összehasonlításban sem kellett szégyenkeznie, s amelyekkel Olaszország nem tudott semmi hasonlót szembeállítani.
- **1910-1911**-ben elindult az osztrák-magyar dreadnought-program, amely végérvényesen megváltoztatta a földközi erőviszonyokat (a Földközi-tenger első dreadnoughtját a Monarchia állította szolgálatba, megelőzve az olaszokat és a franciákat): Míg első vonalbeli csatahajók tekintetében Olaszország 1904-ben kétszeres fölényrel rendelkezett, 1914-ben már csak minimális volt a fölényük: Valóban korszerű csatahajókból a Monarchia 123 000 tonnával, illetve 60 db 30,5-es ágyúval, Olaszország pedig 131 000 tonnával és 77 db ágyúval rendelkezett.

Nemzetközi erőviszonyok

YEAR 1914	BATTLESHIPS and BATTLECRUISERS	ARMOURD CRUISERS (A) LIGHT ARMOURD PROTECTED AND UNPROTECTED CRUISERS (B)	DESTRUCTIBLE VESSELS	TORPEDO VESSELS	TORPEDO BOATS, DESTROYERS AND SUBMARINES	PERSONNEL
BRITISH EMPIRE (1 st)	60 BATTLESHIPS 9 BATTLECRUISERS	34 (A) 94 (B)	—	8	15 232 T. B. D. 108 T. BOATS 77 SUBMARINES	 151,000
GERMANY (2 nd)	38 BATTLESHIPS 4 BATTLE CRUISERS	9 (A) 50 (B)	—	—	132 T. B. D. 80 T. BOATS 24 SUBMARINES	 72,895
FRANCE (3 rd)	23 BATTLESHIPS —	20 (A) 14 (B)	4	—	74 T. B. D. 168 T. BOATS 78 SUBMARINES	 63,600
ITALY (4 th)	12 BATTLESHIPS —	9 (A) 12 (B)	—	1	35 T. B. D. 105 T. BOATS 18 SUBMARINES	 36,000
AUSTRIA HUNGARY (5 th)	14 BATTLESHIPS —	3 (A) 9 (B)	—	—	12 T. B. D. 77 T. BOATS 6 SUBMARINES	 27,000
RUSSIA (6 th)	9 BATTLESHIPS —	—	—	—	96 T. B. D. 26 T. BOATS 29 SUBMARINES	 48,000

AIR T. AND SEA 2

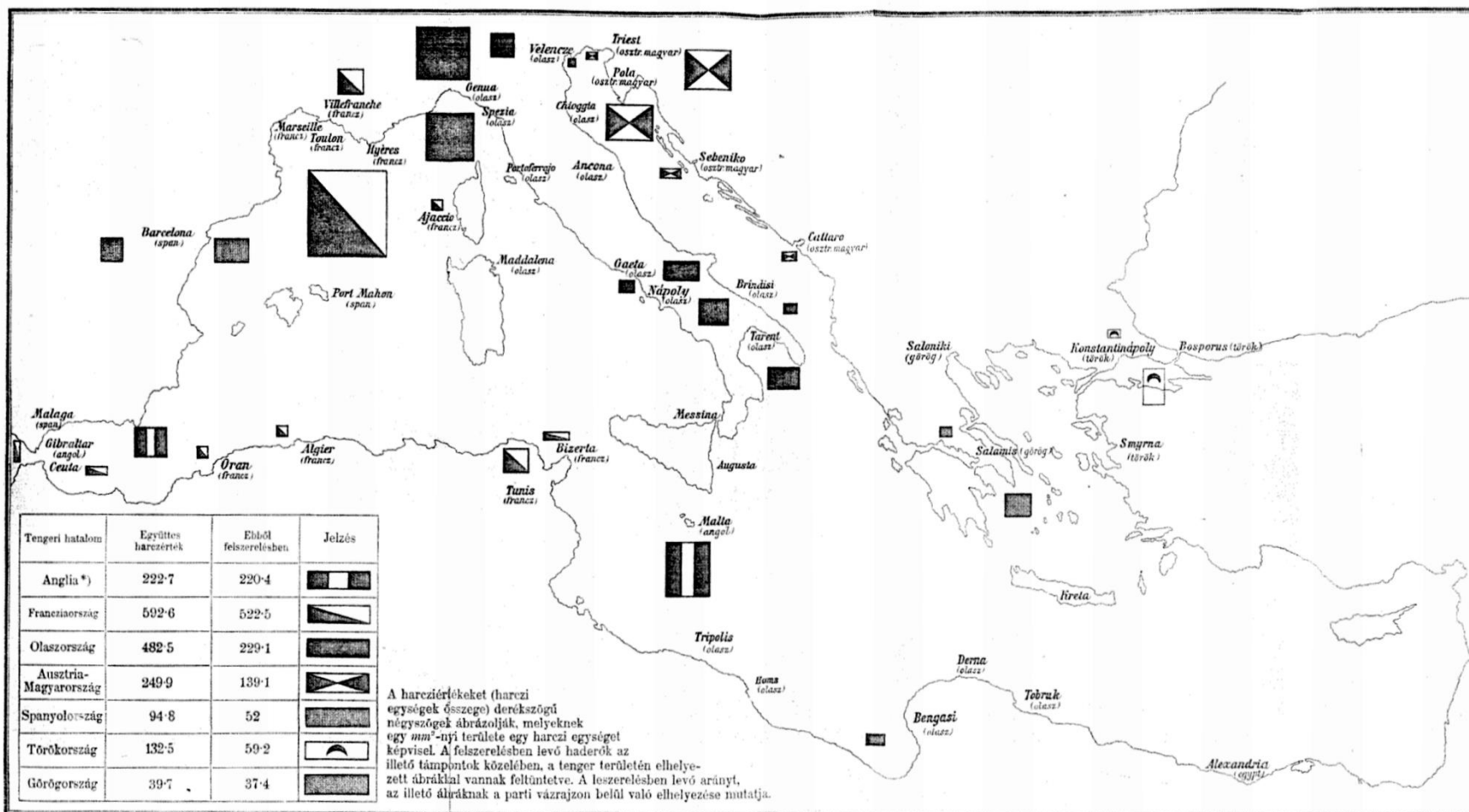
DIACRAMMATIC REPRESENTATION OF THE COMPARATIVE STRENGTHS OF THE EUROPEAN NAVIES, 1914

Földközi erőviszonyok

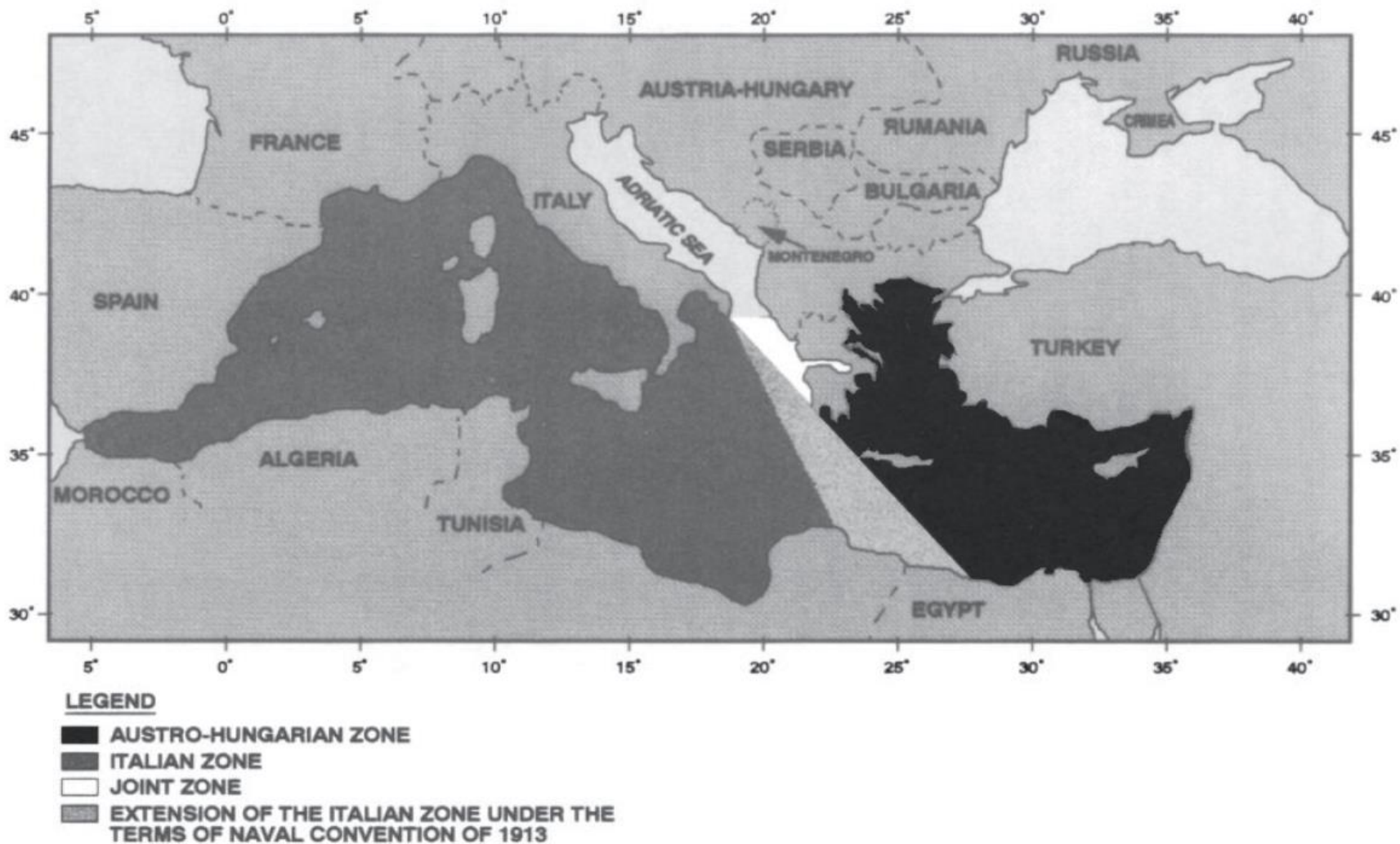
A közép-tengeri hatalmak tengeri hadereinek átnézeti térképe.

VIII. melléklet.

*) Gibraltarban a 4. sorhajó-hajóhad.

A tengerészeti egyezmény

Olasz-osztrák-magyar stratégia

- **1912** decemberében meghosszabbították a Hármasszövetséget. Olaszország ekkor felvetette, hogy az 1912-es angol-francia flottaegyezmény ellensúlyozására kössenek haditengerészeti egyezményt is. Németország örömmel bábáskodott a Földközi-tengerre koncentráló egyezmény megszületése körül, hiszen ekkorra már a világ második legnagyobb haditengerészetének birtokosa volt, s az olasz és az osztrák-magyar flotta egyesített potenciálja is minden korábbinál imponálóbb volt: 18 francia csatahajóval 28 olasz és osztrák-magyar állt volna szemben!
- **1913** májusában Bécsben megkezdődtek a tárgyalások. A megállapodás 1913. november 1-én lépett hatályba. Két fő részből állt: egy általános megállapodásból és egy, a Földközi-tengerre vonatkozó kiegészítő megállapodásból. Utóbbiban arról állapodtak meg, hogy az egyesült flotta osztrák-magyar parancsnokság alatt fog működni. Háború esetén a közös flotta gyülekezési körzete Messina környéke (az osztrák-magyar hajók számára Augustát, az olasz hajók számára Messinát és Milazzot jelölték ki). Az olaszok vállalták, hogy az osztrák-magyar fél számára egy havi készleteket halmoznak fel. A megállapodás szerint az egyesült flotta 17 olasz csatahajóból (ebből 3 dreadnought) és 12 osztrák-magyar csatahajóból (ebből 3 dreadnought) állt. Ehhez csatlakozott még a német földközi-tengeri kötelék 1 csatacirkálóval és 2 cirkálóval. 1913. decemberi zürichi titkos tárgyalásaikon a felek megállapodtak, hogy a taktikai elképzeléseket 1914 őszén egy hadijáték keretében tesztelik.
- **1914**-ben megkezdődött az egyezményben foglaltak végrehajtása. Berlinben kinyomtatták a közös szignálkönyvet (Trippelkodex), az olaszok pedig, ígéretükhöz híven, megkezdték a készletek felhalmozását (az egyesített flotta osztrák-magyar kontingensének szénfogyasztása egyébként óránként kb. 400-500 tonna volt). Párhuzamosan ezt tette Haus is (1913-14-ben 400 ezer tonnányi szenet raktároztak el, a korábban szokásos évi 70-80 ezer tonnával szemben). Emellett megkezdték a közös műveletekben való részvételre kijelölt osztrák-magyar hajók átfestését az Adrián használatos zöld (ún.: "Montecuccolizöld") színről a Földközi-tengeren használatos szürkés-kék (ún.: „Hauskék”) színre. A háború kitörésekor azonban kiderült, hogy a Monarchiának egyedül kell szembenéznie a brit egységekkel támogatott francia flottával. 1915 májusában pedig az olaszok is hadba léptek az antant oldalán...

Az osztrák-magyar stratégia

Ausztria-Magyarország – a Montecuccoli-féle újsütetű „mediterrán hatalom” – a háború alatt semmiféle mediterrán stratégiai célt nem fogalmazott meg és (a tengeralattjárók bevetésétől eltekintve) nem tervezett Adrián kívüli hadműveleteket. Igaz ugyan, hogy a háború előtt kialakult az olasz-osztrák-magyar tengerészeti együttműködés terve, de a megvalósítás kútba esett, amikor Olaszország a háború kitörésekor előbb semleges maradt, majd hadviselő fél lett az ellenség oldalán. A Monarchia csatavívó flottájának (a nagy csatahajó-kötélékeknek) a háború négy éve alatti látványos tétlensége alapján sokan igazolva látták Alfred Thayer Mahan jó két évtizeddel korábbi megállapítását, aki a haditengerészettel rendelkező országokat „természetes” és „természetellenes” tengeri hatalmak csoportjába sorolta, s szerinte Ausztria-Magyarország az utóbbiak közé tartozott...

A háborús évek két flottaparancsnoka – Anton Haus nagydmirális és Horthy Miklós ellentengernagy – mindenesetre a flotta rendeltetése és alkalmazása tekintetben bizonyos mértékig egymással szembeállítható, két különböző elgondolást képviselt:

- **Anton Haus:** bár 1914 elején még egy Málta elleni rajtaütést tervezett, a háborúban már következetesen ragaszkodott a saját partok védelméhez és az ottani kereskedelmi forgalom biztosításához szükséges erők harc képes állapotban való megőrzéséhez, ezért minden olyan hadműveletet került (s, ha úgy alakult büntetett), amely megfoszthatta az országot az ehhez szükséges védelmi képességtől. Összességében: A Monarchia tengeri stratégiáját évszázadokon át alapjaiban jellemző partvédelem doktrínáját – amelyen tengerészek és államférfiak több egymást követő nemzedéke szocializálódott – nem változtatta meg a háború előtti utolsó évtized gyors felfutása és a nagyarányú támadó hadműveletekre való képesség (a dreadnought-flotta) megszerzése.
- **Horthy Miklós:** karakterében – nem utolsó sorban hajó- és kötelékparancsnoki előéletére tekintettel – ehhez képest több teret kapott a támadó hadműveletek tervezése iránti fogékonyság. Az egész haditengerészet mozgósítását és műveleteinek összehangolását igénylő, flotta-szintű tervezéshez és szervezéshez szükséges gyakorlat alapvető hiánya miatt azonban neki sokkal korlátozottabbak voltak a lehetőségei. A háború utolsó évében kinevezett főparancsnok ekkor már tapasztalatot sem igen szerezhetett, s a háború első éveiben még elegendő tartalékokból is jóval kevesebb állt már a rendelkezésére. Ennek ellenére a Korfu tervet sokan egyfajta kísérletként értékelik, amellyel megpróbált véget vetni a csatahajó-flotta tétlenségének.

A flotta háborús teljesítménye

1914

- Július 28-án a Dunaflotilla egységei leadták a világháború első lövéseit: a „*Temes*”, a „*Bodrog*” és a „*Szamos*” monitorok 02:20-kor bombázni kezdték Belgrádot.
- Augusztus 8-án a tengeri flotta első hadműveletében a „*Szigetvár*” és a „*Zenta*” cirkálók, az „*Uskoke*” romboló valamint a 64F torpedónaszád elkezdte lőni az Antivariban felállított rádióállomást és a környező vasúti berendezéseket és blokádot állított fel Montenegrót.
- Augusztus 16-án a „*Zenta*” és az „*Ulan*” 11 egységből álló francia és a 8 egységből álló angol hajóhaddal vette fel a küzdelmet. 173 tengerész lelte halálát. A túlélők, több mint 5 órák úszás után esett montenegrói fogságba.
- Augusztus 9. és október 22. között a „*Kaiser Karl VI*”, a „*Kaiser Franz Joseph I.*”, a „*Szigetvár*” és a „*Radetzky*” bombázta a cattarói-öböl felett magasodó hegyen található Lovcsen-ütegeket.
- November 29-én O'Byrne sorhajóhadnagy „*Curie*” tengeralattjárója beakadt egy védőhálóba. A „*Satellit*” és a „*Turul*” észrevette és elsüllyesztette.

1915

- Március 1-jéről 2-ára virradó éjjel a „*Csikós*”, az „*Ulan*” és a „*Streiter*” rombolók elfogták a „*Rumija*”-t, a montenegrói király jachtját, amely az antant szállítóhajók Antivariba vontatását végezte, majd az 57-T jelzésű torpedónaszád egy torpedóval elsüllyesztette a jachtot.
- Április 26-án éjjel 0:10-kor az U-5 búvárnaszád (Georg von Trapp sorhajóhadnagy) megtorpedózta a „*Léon Gambetta*” francia páncélos cirkálót, amely 9 perc után elsüllyedt. 574 tengerész és a fedélzeten tartózkodó Sényes ellentengernagy veszett a hajóval.
- Május 2-án a „*Novara*”-nak és a „*Triglav*”-nak két német tengeralattjárót – az UB 7-est és az UB 8-ast – kellett elvontatnia a Jón-tengerig.
- Május 23-án Olaszország hadat üzent. A flotta még aznap éjjel bombázta Ancona kikötőjét és még öt másik helyet.
- Május 28-án kellemetlen affér történt. Az U-12-es tengeralattjáró megtorpedózta a kivilágítatlanul hajózó görög „*Virginia*” gőzöst. A kormány kártérítést fizetett a semleges országnak.
- Június 17-én a „*Sankt Georg*” vezette harccsoport Rimini kikötőjét, míg a „*Szigetvár*” a Fano és a Pessaro katonai célpontokra tüzelt.
- Július 10-én az olaszok a francia „*Bisson*” romboló vezetésével elfoglalták Pelagosa szigetét.
- Július 17-én az olasz „*Garibaldi*” páncélos cirkálót elsüllyesztette az U-4 tengeralattjáró.
- Augusztus 7-én az U-12-es egység Velence kikötőjében aknára futott.
- Augusztus 13-án az U-3-as tengeralattjárót süllyesztette el a „*Bisson*”.
- November 4-én XV. Benedek pápa tiltakozott Velence bombázása ellen, mivel fontos műemlékek sérültek meg. Haus tengernagy válaszában azt írta: "Ezen indokkal egész Itáliát kímélni kéne".
- December 4-ről 5-re virradó éjjel az Albániából evakuált szerv hadsereget szállító hajók elleni támadást a „*Novara*”-csoport hajtotta végre. Összesen 4 tehergőzöst, 10 nagy vitorlást és 5 szállítóhajót süllyesztettek el. Hazafelé ágyútűzzel megsemmisítették a francia „*Fresnel*” tengeralattjárót, ami zátonyra futott.
- December 28-án indult meg a háború első nagy földközi-tengeri csatája, amit később I. otrantói, vagy durazzói csata néven ismert meg a történelem.

A flotta háborús teljesítménye

1916

- Január 8-án a Lovcsen elfoglalása.
- Február 25-én Durazzo elfoglalása.
- Március 18-án az U-6-os tengeralattjáró elsüllyesztette a francia „*Renaudin*” rombolót. Ugyanezen a napon a szintén francia „*Ampère*” búvárnaszád, nem törődve a vöröskereszt jelzéssel, megtorpedózta az „*Elektra*” kórházhajót, de az nem süllyedt el.
- Június 23-án az U-15-ös búvárnaszád elsüllyesztette az olasz „*Citta di Messina*” segédcirkálót és a francia „*Fourche*” rombolót.
- Július 8-án a „*Novara*” cirkáló Horthy Miklós sorhajókapitány vezetésével betört az Otrantói-szorosba, ahol két őrzőgőzöst süllyesztett el.
- Szeptember 15-én az L-135 jelzésű haditengerészeti vízirepülőgép vízbombákkal hullámsírba küldte a francia „*Foucault*” tengeralattjárót.
- Szeptember 26-án a „*Scharfschütze*” romboló megrongálta a francia „*Rivière*” és a „*Casque*” rombolókat.

1917

- Február 17-én meghalt Anton Haus vezértengernagy. Helyére Maximilian Njegovan tengernagy került.
- Április 1-ről 2-ra virradó reggel az U-27-es sikeresen átszúszott az otrantói záron. Az U-29-es búvárnaszád is, amely Málta környékén portyázott.
- Május 14-én sor került a III. otrantói ütközetre. A haditengerészet legnagyobb háborús sikere. A tengeralattjárók zavartalanul kifuthattak a Földközi-tengerre.
- Június 9-e és október 19-e között 16 különböző hajót küldtek hullámsírba az osztrák-magyar búvárnaszádok.
- Október 24-én a hadsereg áttörte a Rombon és Auza közötti védelmi vonalat, ezért az olaszok egészen a Piave vonaláig visszavonultak.
- November 16-án a „*Wien*” és a „*Budapest*” partvédő csatahajók tűzharcot vívtak a cortellazoi olasz parti ütegekkel. E két hajó nagy veszélyt jelentett az olasz frontra, ezért a velencei főparancsnokság elrendelte a két hajó elsüllyesztését. Két MAS december 9-án közelítette meg a Trieszt melletti muggiai kikötőt. A „*Wien*” két találatot kapott és öt perc alatt elsüllyedt. A „*Budapest*” sérülések nélkül megúsza az akciót.

1918

- Január 1-jén az U-40-es tengeralattjáró Málta közelében a brit „*Sandon Hall*” gőzöst.
- Január 22-én az U-27-es egység három kereskedelmi hajót küldött hullámsírba.
- Február 8-9-én döntés született arról, hogy az otrantói tengerzárát újra kell építeni.
- Az uralkodó leváltotta az idős Maximilian Njegovan tengernagyot és utódjául a fiatal és energikus Horthy Miklóst nevezte ki. Reinhard Scheer admirális, a német császári flotta főparancsnoka így kommentálta a hírt: „Most végre megvan az a férfiú, akire szükségünk van!”
- Április 16-án a „*Streiter*” rombolóval összeütközött a „*Petka*” gőzös és elsüllyesztette azt.
- Nyár elejére az otrantói zár helyreállt. Horthy elhatározta, hogy ismét megsemmisíti a tengerzárát.
- Június 8-án futott ki a flotta. Maga Horthy a „*Viribus Untis*”-ről vezette a támadást a zár ellen.
- Június 9-én két MAS futott ki Anconából.
- Június 10-én a két csónak már hazaindult volna, mikor füstoszlopot észleltek. A két MAS 300 méterre közelítette meg a „*Szent Istvánt*”, majd torpedóikat kilöve elmenekültek.
- Október 2-án, amikor antant hajók megtámadták Durazzo kikötőjét, az U-31-es búvárnaszád sikeresen megtorpedózta a brit „*Weymouth*” cirkálót.
- Október 31-én a teljes flottát átadta a délszlávoknak. Az átadási ceremónia után másnap hajnalban olasz búvárok tapadóbombákkal elsüllyesztették az időközben – horvát legénysége javaslatára „*Frankopan*”-ra átkeresztelt – „*Viribus Untis*”-t.

Horthy a flottaparancsnok

1918. február 27-i flottaparancsnoki kinevezése után Horthy – aki elődeivel ellentétben nem tölthette be egyidejűleg a Haditengerészet Főparancsnoki tisztségét és a Hadügyminisztérium Tengerészeti Szekciójának vezető tisztségét is (mert a három, addig egyazon személy által betöltött funkciót most szétválasztották) – gyors változásokat eszközölt:

- **Igyekezett javítani a legénység hangulatát** a matrózok ellátásának javításával.
- **Több régi hajót leselejtezett**, ezek lakóhajóként, vagy a parancsnokság hadiszállásaiként működtek tovább.
- **Megkísérelte új hajók építését:** a kínai megrendelésre a háború előtt kezdett cirkálók befejezését, új rombolók, s az olasz parti állások ágyúzására 24 cm-es ágyúkkal felszerelt tengeri monitorok építését (sikertelenül).
- **Végül** – a logisztikai problémák kezelésén túl – **a flotta harci bevetését tervezte:** Vezérkari főnöke, Norwalli Konek Emil szerint több tervet fontolgatott: (1) az otrantói zár elleni újabb támadást, (2) egy Ancona elleni támadást, és (3) a szárazföldi csapatok tenger felőli tüzérségi támogatását Cortellazónál.
- Parancsnoksága első hónapjaiban már **diverzáns különítményeket** szállító kisebb hajók (rombolók és torpedónaszádok) támadták az olasz partokat (ám az osztrák-magyar part menti hajózásnak okozott károk mérséklésére az anconai MAS-támaszpont lerombolását, s egy vagy több MAS-naszád elfoglalását célzó akció kudarcral végződött: a 61 fős osztag ugyan bejutott a támaszpontra, ott azonban csak egyetlen naszádot találtak, azt is üzemképtelen állapotban, így miután felfedezték és túlerővel körülvették őket, elmenekülni pedig nem tudtak – a tervek szerint az elfogott naszádokkal hagyták volna el az olasz kikötőt –, az osztag kénytelen volt megadni magát).
- 1918. tavaszán pedig, amikor Horthy értesült a hadseregnek a németek nyugati fronton indított offenzívájával párhuzamosan az olasz fronton tervezett támadásáról, **a szárazföldi hadműveletek flotta-támogatásáról egyeztetett** az Isonzó-hadsereg parancsnokával, Svetozar Boroevic von Bojna altábornaggyal: (1) a front déli szárnyán, a Piave torkolatánál álló csapatok tüzérségi támogatását ajánlotta (a 30,5 cm-es hajóágyúkkal 15 km-es mélységben), s (2) előterjesztette egy egyidejű otrantói támadás (a Korfu-terv) ötletét.

Az eredetileg kitűzött célok és a hadműveleti terv ...

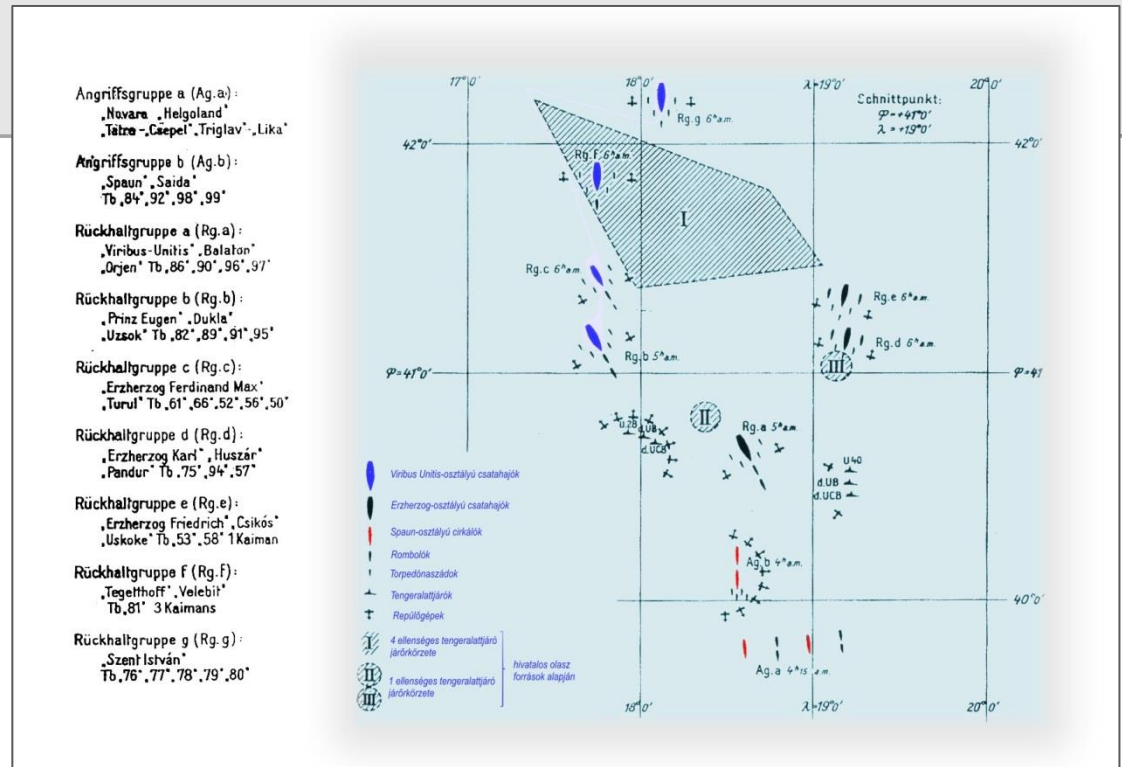
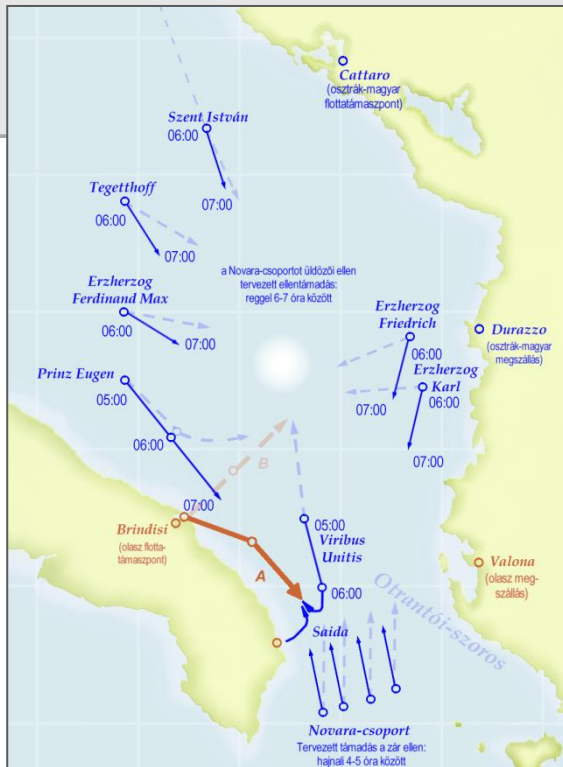
Az első világháború adriai hadműveleteiben elsősorban a könnyű és gyors hajók, a cirkálók és a rombolók vettek részt. A hatalmas ráfordítással és áldozattal készült óriási csatahajók tétlenül pihentek a kikötőkben és legfeljebb elrettentő erőt képviseltek (fleet in being). Nagybányai Horthy Miklós – a haditengerészet cattarói matróz-lázadás után kinevezett új főparancsnoka – ezért elsősorban a nagy hadihajók tétlen tengerészei körében lazuló fegyelem helyreállítására nagyszabású akciót kezdeményezett a csatahajók bevonásával. A hadművelet célja az Otrantói-szorosban a háború éve alatt létesített antant tengerzár felszámolása volt, amely akadályozta az osztrák-magyar és a német tengeralattjárók Földközi-tengeri kijutását. A járőrhajókkal megerősített, aknákból, lehorgonyzott- és vontatott hálóból álló műszaki zár felszámolása a háború alatt már többször sikerült neki a „Novara”-osztályú gyorscirkáló-raj élén.

A KORFU-HADMŰVELET

A szorosból hazatérő hajókra azonban a Brindisiből kifutó antant egységek folyamatos fenyegetést jelentettek: miközben egyik csoportjuk igyekezett feltartóztatni és lassítani a haladásukat, addig a másik csoport próbált eléjük kerülni és elzárni a Cattaróba vezető utat. Ezért Horthy úgy döntött, hogy csapást mér az osztrák-magyar hajókat fenyegető antant erőkre és az azokat támogató, Korfu szigete körül tömörülő nagyobb hadihajókra. A terv szerint az Otrantói-szorosba behatoló osztrák-magyar támadó ék hajói (a „Novara”-osztály cirkálói) rövid akciót követően – a honfoglaló magyarok harcmódorához hasonlóan menekülést színélve – maguk után csalták volna a Brindisiből kifutó üldöző egységeket egyenesen az osztrák-magyar csatahajók hatalmas lövegei elé.

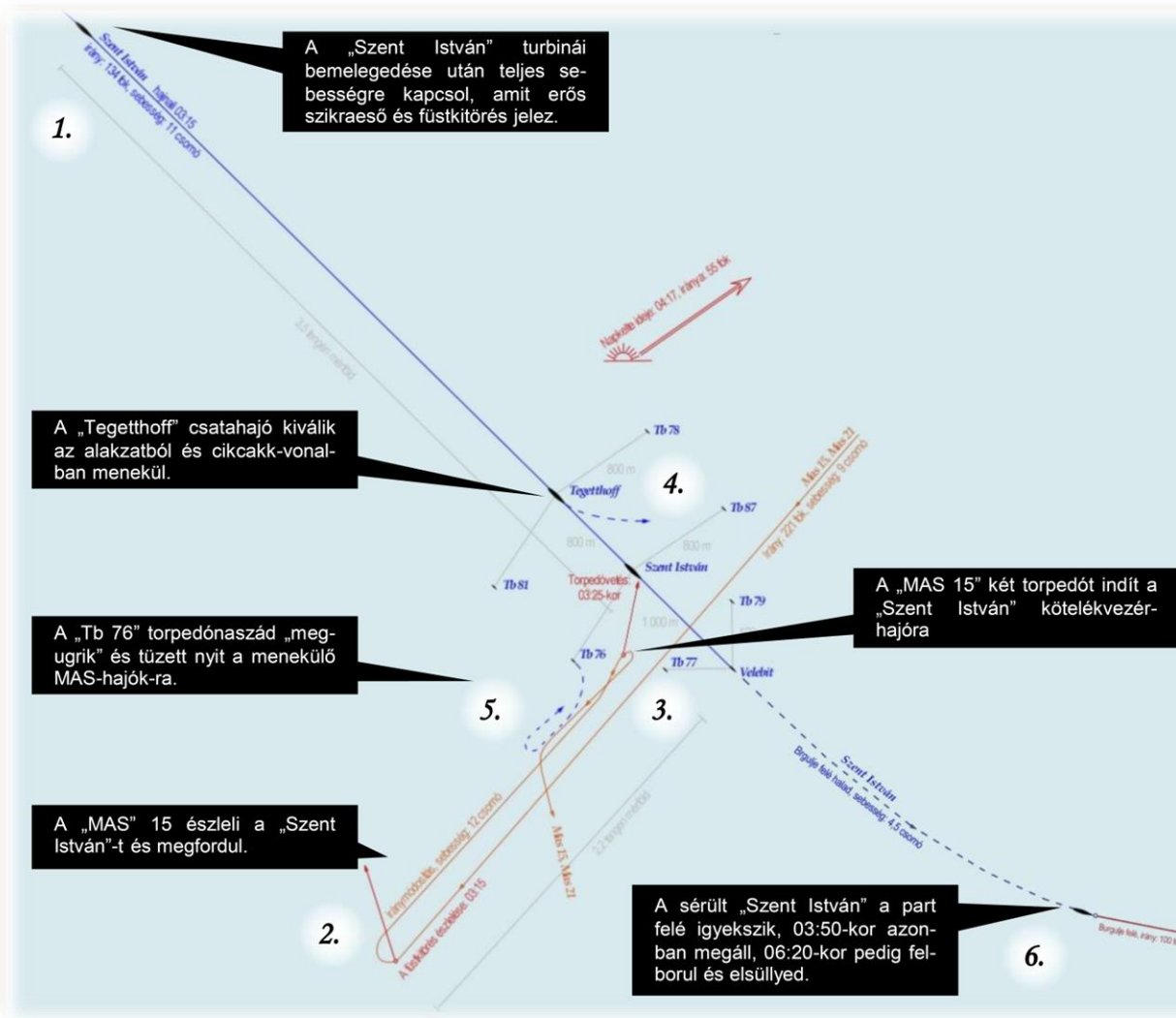

Az eredetileg kitűzött célok és a hadműveleti terv ...

- Az első csoport (az „Admiral Spaun” és „Saida” gyorscirkáló, s a Tb. 84; 92; 98; 99 torpedónaszád 8 repülőgép támogatásával) Otranto előtt állt.
- A második csoport (a „Novara” és a „Helgoland” gyorscirkáló, s a „Tatra”, „Csepel”, „Triglav”, „Lika” romboló) a zárat alkotó hajókat és Brindisi kikötőjét támadta volna (3 tengeralattjáró és 8 repülőgép támogatásával). Valona elé szintén 3 tengeralattjárót és 2 repülőlt küldtek.
- Az első két csoportot a „Viribus Unitis” fedezte a „Balaton” és az „Orjen” rombolóval, s a Tb. 86; 90; 96, 97 torpedónaszádokkal Brindisi és Valona között.
- A „Prinz Eugen”-csoport (a „Dukla” és „Uzsok” romboló, és a Tb. 82; 89; 91, 95 torpedónaszád) Brindisitől északnyugatra foglalt állást a kifutó cirkálók ellen, az „Erzherzog Ferdinand Max”-csoport (a „Turul” romboló, és a Tb. 50; 52, 56; 61, 66 torpedónaszádok) támogatásával.
- Az „Erzherzog Karl” -csoport (a „Huszár” és „Pandur” rombolókkal, és a Tb. 57; 75; 94 torpedónaszádokkal) Durazzo előtt foglalt volna állást az „Erzherzog Friedrich”-csoporttal (a „Csikós” és „Uskoke” rombolók, a Tb. 53; 58, s egy „Kaiman”-osztályú torpedónaszád).
- A „Tegetthoff”- és a „Szent István”-csoport (a „Velebit” romboló, a Tb. 81, és még 3 „Kaiman”-osztályú torpedónaszád) biztonsági fedezetet adott volna.
- Minden csatahajó kíséretéhez tartozott 2-2 repülőgép is, felderítésre és futárszolgálatra.
- A „Radetzky”-osztályú csatahajók vélhetően azért maradtak ki a Korfu-tervből, mert ezeket Horthy a szárazföldi csapatok támogatására szánta az Észak-Adrián (ezen kívül a „Radetzky”-k csupán 4 db 30,5 cm-es ágyúval rendelkeztek, a „Viribus”-ok viszont 12-vel, így több esélyük volt arra, hogy belőjék magukat az olyan gyorsan mozgó célokra, mint a cirkálók és rombolók az alatt a rövid idő alatt, amíg lőtávolon belül vannak).

... s, ahogy a terv megghiúsult

A Korfú-terv azonban megghiúsult: „Alles ablassen” (Minden lefújva) – mondta Horthy, amikor jelentették neki, hogy a csatahajóknak kijelölt gyülekezési pont felé tartó „Szent István”-t felfedezte és megtorpedózta egy olasz motoros naszád. A MAS 15 és 21 éjszakai aknamentesítést és figyelőszolgálatot teljesített a Monarchia felségvizein, ám egy motorhiba miatt a tervezettnél tovább maradtak. A leleplezéstől tartva ideges hangulatban tartottak hazafelé, amikor kb. 5 km-re a sötétben erős szikraeső és füstkitörés jelezte, hogy egy nagy hajó közeledik.

A KATASZTRÓFA

Luigi Rizzo parancsnok megfordult és támadott. A zárt alakzatban haladó osztrák-magyar kötelék oldalvédjén – a Tb 76 és a Tb 77 torpedónaszád közötti képzeletbeli vonalon – átjutva az élen haladó hajóra, a „Szent István”-ra lőtte ki a torpedóit, majd ismét megfordult és teljes gőzzel igyekezett ki a veszélyes tengerrészről. A Tb 76 üldözőbe vette és rövid tűzpárbajt vívott vele, de a sokkal gyorsabb motorcsónak végül kereket oldott a sötétben. A sérült „Szent István” ekkor csökkentett sebességgel a part felé indult, ám soha sem érkezett meg...

A történetek értékelése

- A Korfu-hadművelet egy nemzetközi összehasonlításban is nagyszabású, összetett akció volt, amelynek a sikere esetén több ellenséges cirkáló és sorhajó elsüllyesztésével járhatott volna. **A várható eredmények**, mint a III. otrantói ütközetnél, úgy ezúttal **sem álltak arányban a kockázattal**: esetleg az antant cirkálóit és rombolóit (ezek azonban túl gyorsak voltak), meg a Brindisiben álló öreg „Regina Elena”-osztályú sorhajókat lehetett volna elsüllyeszteni (a Korfunál álló antant dreadnoughtok ellen nem volt megfelelő az alakzat – az egyes csoportok túl messze voltak egymástól, hogy kölcsönös tűzfedezetet adhassanak), ezt azonban egyszerűbben is elérhették volna, ha aknamentesítés után a kikötő elé vonulva szétlövik a bent álló hajókat (ezt Erich Heyssler megtervezte, de Horthy elutasította).
- A hadművelet azonban valószínűleg nem volt végrehajtható úgy, ahogy Horthy tervezte, és nem volt valódi esély a sikerre.
- Horthy ugyanis a tervezéskor nem számolt reálisan (1) a közte és az ellenség közt lévő távolsággal, (2) az ellenség reakcióival, és (3) a saját flottája állapotával:
 1. A hadművelet tervezett helyszíne a flotta bázisától több mint 600 km-re feküdt, a keskeny és jól ellenőrizhető Adriai-tenger másik végén. A fél flottát kellett volna észrevétlenül átdobni az egyik végéből a másikba. A hajók több csoportban, és eltérő időpontokban történő útnak indításával Horthy – bár épp ezt akarta elkerülni – tovább növelte a lelepleződés veszélyét, hiszen így **napokig tartott a flotta felvonulása** és a rendelkezésre álló **kevés kíséőhajót** is csak még jobban szétforgácsolták.
 2. Az ellenség nem is maradt tétlen a felvonulás alatt: **az olasz légi felderítés már másnap észlelte a csatahajók távozását** a polai hadikötőből, illetve a Brindisi és Valona felett megélenkült osztrák-magyar légi felderítés sem kerülte el a figyelmét. Ebből, s Horthy háborús múltjából (otrantói sikereiből) következőtve megerősítették az Otrantói-szoros őrzését, **s felállítottak egy tengeralattjárókból álló előőrs-láncot**.
 3. A hadművelet több kötelék **összetett és bonyolult hadművelete** volt, amely különös gyakorlatot, összeszokottságot és rutint igényelt. 1918 február (Horthy kinevezése) és június (a hadművelet) közt **nem volt semmilyen** (tüzérségi, gépészeti, kötelékmanőver- vagy kárelhárítási, stb.) **gyakorlat**, a kész hadműveleti terv megvalósítását sem gyakorolták (az egyes csoportok konkrét feladatának tisztázására, a váratlan helyzetekben való együttműködés gyakorlására, stb. egyszerűen nem került sor)! Sőt, a csatahajók már 1915 nyara óta egyáltalán nem végeztek semmilyen harci gyakorlatot!

Összegzés I.

- 1914 előtt minden haditengerészet egy „második Trafalgarra” készült. **A brit-francia (1914), majd a brit-francia-olasz (1915) túlerő ellenében** azonban **az osztrák-magyar flotta** részéről nem került sor Adrián kívüli, földközi-tengeri hadműveletekre.
- A cs. és kir. Haditengerészet így **a tengerek feletti kizárólagos/abszolút uralmat biztosító ,mindent eldöntő ütközet’** (Mahan, Fisher, Tirpitz) **helyett** csak az Adria feletti uralom megtartására és a partvédelemre koncentrált, vagyis **a ,kizárólagos uralom megtagadását’/a ,relatív tengerek feletti uralom’ megtartását** (Torrington, John Colombe, Corbett) **tűzte ki célul.**
- **Kitűzött célját a flotta megvalósította.** Az, hogy a túlerő ellen a Monarchia megőrizhette a pozícióit, mindennek előtt az 1904-1914 közötti flottafejlesztésnek (a dreadnoughtoknak és a tengeralattjáróknak) köszönhető.
- Egy **flotta legfőbb célja** a háborúban **(1) a támadások távoltartása** az ország saját tengerpartjától **(2) a kereskedelem szabadságának biztosítása,** és **(3) az ellenséges flotta megsemmisítése,** vagy kikötőibe zárása (blokádja). A harmadik cél tipikusan az első két cél elérésének biztosítására szolgál. Az első két célt azonban a Monarchia haditengerészete a harmadik megvalósítása nélkül is elérte! Akadnak persze, akik vitatják, hogy ezt saját erőből tette, vagy „hagyták” neki, noha álláspontom szerint ez a kérdés így fel sem vethető:
- **Hisz’ kétségtelen, hogy az ellenséges flotta megsemmisítése elmaradt, erre törekedni azonban irreális lett volna.** A brit-francia-olasz egyesített földközi erők ellen soha nem tervezték a flotta bevetését! Ilyen körülmények között teljesen indokolatlan és megmagyarázhatatlan azt számon kérni, hogy akkor miért nem kísérelte meg legalább az egyik flotta (vagy eredeti célja szerint az olasz haditengerészet) legyőzését. Nyilvánvalóan azért nem, mert az egyik flotta esetleges legyőzése elég nagy áldozattal járt volna ahhoz, hogy az ettől meggyengül flotta az érintetlen másik kettőnek teljesen kiszolgáltatott helyzetbe kerüljön, s akkor a tengeri háború céljai közül egy sem teljesülhetett volna.
- Így – bár kétségtelenül elmaradt „a talpig vasba öltözött csatahajókkal előadott látványos Istenek alkonya” (John Keegan) – cserébe viszont az ellenség sosem háborgathatta a saját partvidéket, sem az ott folyó kereskedelmi hajózást! Egy olyan haditengerészet pedig, amely a tengeri háború három lehetséges elméleti célja közül kettőt képes folyamatosan garantálni, álláspontom szerint nem szorul rá, hogy mentegessék vagy, hogy magyarázkodnia kelljen.

Összegzés II.

- Az előzmények ismeretében lehet ugyan fanyalogni amiatt, hogy az első világháború osztrák-magyar csatahajóflottáját leginkább a majdnem teljes tétlenség jellemezte, de nem érdemes: egyrészt azért, mert a többi hadviselő félnél is hasonló volt a helyzet (mindenki a másiktól várta a döntő csata megvívásához vezető első lépést, amely így végül elmaradt), másrészt azért, mert ez a viszonylag általános tétlenség rámutatott arra, amit a kortársak még hajlamosak voltak valamiféle rendellenességnek kijáró értetlenséggel szemlélni, ám azóta bebizonyosodott, hogy csupán a tengerészeti stratégia törvényszerű fejlődésének, átalakulásának a tanúi voltak.
- Az átalakulás lényege: a tengerészeti stratégia addig általánosan helyesnek tartott elvei megdőltek. Mindent eldöntő ütközetekre egyszerűen nem kerül sor többé.
- Ezt az első világháborúban még lehetett egyfajta gondolkodásmódbeli felkészületlenséggel, felesleges óvatossággal vagy épp gyávasággal magyarázni, de a második világháborúban már nem! Az akkori nemzetek – részben pont az első világháború bénultságából merített tapasztalatok alapján – aktívan használták a csatahajóflottaikat. Európában az olaszok (Matapan, 1942), Ázsiában a japánok (Leyte, 1944) igyekeztek csatahajóikkal elérni a maguk számára kedvező végeredményt, mindhiába. Az azóta lefolyt kisebb háborúk – helyi fegyveres konfliktusok – többségében pedig már nincs is olyan ellenfél, amelyet egyetlen csapással meg lehetne semmisíteni, ettől függetlenül a helyi háborúk is alkalmasak a tengeri kapcsolattartás zavarására (lásd: a szomáliai kalózkodást) vagy a hátszágban megszokott életkörülmények tartós és jelentősen hátrányos befolyásolására (lásd: terrorizmus).
- Az első, de főleg a második világháború tapasztalatai (ahol tömegesen fordultak elő az elmélet helyességét igazoló események), így lényegében Corbett 1911-es álláspontjának helyességét támasztották alá, ezért a haditengerészeti stratégiát mindinkább – ma pedig már kizárólag – az általános stratégia részeként, a szárazföldi és a légi hadviseléssel összevontan, összhaderőnemi kérdésként kezelik (ez az első világháborús stratégiák túlnyomó többsége számára még elképzelhetetlen volt).
- A levonható tanulság tehát kb. annyi: soha ne tekintsünk mai szemmel az elmúlt korok történetére, különben a mai kor valóságát vetítjük rá az elmúlt korokra és szükségképpen hibás következtetésekre jutunk.

Köszönöm a figyelmet! Kérdések?

Dr. Balogh Tamás
elnök

TIT Hajózástörténeti, Modellező és Hagyományőrző Egyesület

www.hajosnep.hu, www.lajtamonitor.hu